

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Beukenbossen van het type Luzulo-Fagetum (H9110)

Verkorte naam: *Veldbies-beukenbossen*

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994)

2. Beschrijving

Veldbies-beukenbossen worden gekenmerkt door een hoog opschietende boomlaag (van 20 tot 25 meter) en een weinig ontwikkelde struik- en kruidlaag. Het habitatype is optimaal ontwikkeld indien beuk domineert en tussen het dichte bladstrooisel her en der pollen witte veldbies en moskussens met kussentjesmos groeien.

Voor veldbies-beukenbos geldt de beuk als de 'climaxboomsoort' (vandaar de naam), maar deze bossen zijn doorgaans als een relatief open middenbos beheerd, met zomer- en wintereik als belangrijkste boomsoorten.

Veldbies-beukenbossen komen in grote delen van Midden-Europa voor op zure lemige bodems in heuvelland of laaggebergte (hoogte 200-500 m). Het habitatype is gebonden aan gebieden met een relatief hoge neerslag, hoge luchtvochtigheid en gemiddeld lage temperaturen.

Dit type is in Nederland beperkt tot Zuid-Limburg, waar het voorkomt op zure bodems van het zogenoemde vuursteeneluvium en hogere delen van de plateauranden van Zuid-Limburg. Het bostype groeit vooral op de plateaus zelf, maar is ook te vinden op het bovenste deel van de hellingen langs de plateauranden waar het geleidelijk overgaat in het hieronder te bespreken eiken-haagbeukenbos.

Het voorkomen van dit bostype in ons land is nagenoeg beperkt tot één type groeiplaats dat vanuit Europees perspectief gezien zeer atypisch is: de vuursteeneluviumgronden die, al dan niet afgedekt met een dun laagje lössleem, te vinden zijn op het plateau van Vijlen en de omgeving van Eperheide. Grote delen van het bosgebied bij Vijlen zijn eeuwenlang als een relatief open middenbos beheerd, met zomer- en wintereik als belangrijkste boomsoorten. Het bosgebied bij Eperhei is daarbij door langdurige overexploitatie waarschijnlijk zo zeer gedegradeerd geweest dat er nauwelijks meer van een echt bos gesproken kon worden.

De zeer zure bodem en de ligging aan de uiterste rand van het areaal maken dat de Nederlandse veldbies-beukenbossen ook voor wat betreft hun soortensamenstelling vrij sterk afwijken van de meeste bossen van dit type in Midden-Europa. Het Nederlandse veldbies-beukenbos vertoont bijvoorbeeld relatief veel overeenkomsten met het habitatype Oude eikenbossen (H9190) maar herbergt – vooral op plekken met een relatief dik lössdek en op de hellingen - ook meerdere 'rijke' soorten. Bijzonderheden zijn o.a. witte veldbies, kranssalomonszegel en tot voor kort ook zevenster. Ook de mosflora is bijzonder rijk ontwikkeld met meerdere zeldzame soorten, met name op dood hout en wortelkluiten.

Relatief belang binnen Europa: aanzienlijk

Het type bestrijkt grote delen van Midden-Europa, waar het wordt aangetroffen in berggebieden (van de heuvels tot subalpien). Nederland ligt aan de uiterste noordwestgrens van dit areaal. De Nederlandse voorbeelden zijn Europees gezien niet van speciale betekenis door omvang, ligging of het voorkomen van bijzondere soorten.

3. Definitie

Vegetatietypen

H9110 Veldbies-beukenbossen

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek

Code vegetatie-type	Nederlandse naam vegetatietype	wetenschappelijke naam vegetatietype	Goed/Matig	beperkende criteria	alleen in mozaïek
18Aa1	Associatie van Hengel en Witbol	<i>Hyperico pulchri-Melampyretum pratensis</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
18Aa2	Associatie van Boshavikskruid en Gladde witbol	<i>Hieracio-Holcetum mollis</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
35Aa2	Associatie van Witte bosbraam	<i>Rubetum silvatici</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
35Aa3	Associatie van Sierlijke woudbraam	<i>Senecioni-Rubetum pedemontani</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
37Aa1	Associatie van Fluweelbraam en Sleedoorn	<i>Pruno-Rubetum vestiti</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
37Aa2	Associatie van Sleedoorn en Slankstekelige braam	<i>Pruno-Rubetum elegantispinosi</i>	G		alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9110
42Ab1	Veldbies-Beukenbos	<i>Luzulo luzuloides-Fagetum</i>	G		
SBB-42-d	RG Gewone braam-[Klasse der eiken- en beukenbossen op voedselarme grond]	<i>RG Rubus fruticosus s.l.-[Quercetea roboretanae]</i>	M		alleen in mozaïek met zelfstandige vegetaties van H9110

4. Kwaliteitseisen habitatype

a. Abiotische randvoorwaarden

H9110 Veldbies-beukenbossen

Zuurgraad	basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b	
Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droog-vallend water	's winters inunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog	droog
Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout			
Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk	uiterst voedselrijk			
Overstromings-tolerantie	dagelijks lang	Dagelijks kort	regelmatig	incidenteel		niet				

Het door – zelfs op geologische tijdschaal bezien - zeer langdurige verwerking en uitspoeling van kalksteen gevormde vuursteeneluvium is van nature relatief voedselarm en zeer zuur. Hoe arm en zuur deze gronden – zeker naar Zuid-Limburgse maatstaven – zijn blijkt uit het feit dat hier ondanks de lemige of zelfs kleiige textuur in het verleden ook heidevelden voorkwamen.

b. Typische soorten

H9110 Veldbies-beukenbossen

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Categorie ¹
Geel smaltandmos	<i>Ditrichum pallidum</i>	Mossen	Ca
Priembladmos	<i>Dicranodontium denudatum</i>	Mossen	Cab
Stobbegaffeltandmos	<i>Dicranum flagellare</i>	Mossen	Cab
Hazelworm	<i>Anguis fragilis ssp. fragilis</i>	Reptielen	Cab
Grote veldbies	<i>Luzula sylvatica</i>	Vaatplanten	Ca
Kranssalomonszegel	<i>Polygonatum verticillatum</i>	Vaatplanten	K + Ca
Mispel	<i>Mespilus germanica</i>	Vaatplanten	Ca
Schaduwkruiskruid	<i>Senecio nemorensis</i>	Vaatplanten	Ca
Witte veldbies	<i>Luzula luzuloides</i>	Vaatplanten	K + Ca
Boomklever	<i>Sitta europaea ssp. caesia</i>	Vogels	Cb
Bosuil	<i>Strix aluco ssp. aluco</i>	Vogels	Cb
Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Vogels	Cb
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius ssp. martius</i>	Vogels	Cb
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>	Zoogdieren	Cab

c. Overige kenmerken van een goede structuur en functie:

- Boomhoogte tot 20-25 meter;
- Bedekking van exoten < 50%;
- Aanwezigheid van oude levende of dode dikke bomen en/of oude hakhoutstoven;
- Oude boslocatie;
- Op landschapsschaal: aanwezigheid van soortenrijke open plekken en bosranden met plantensoorten uit de klasse *Melampyro-Holcetea mollis* of bijzondere braamsoorten (*Rubus*);
- Optimale functionele omvang: vanaf tientallen hectares.

Instandhouding en waar nodig herstel van het bos is erbij gebaat dat de ontwikkeling naar een monotoon beukenbos – een ontwikkeling die overigens verre van snel verloopt – wordt voorkomen, dat de aanwezige sparrenopstanden worden verwijderd, dat het bos relatief open en licht blijft en dat de structuurvariatie verder toeneemt.

Strooiseffecten spelen op het zeer zure vuursteeneluvium geen rol van betekenis, maar worden wel belangrijk naar mate het lössdek dikker is (zie hiervoor de eiken-haagbeukbossen, H9160).

Vestiging van gewone esdoorn is in dit verband een gunstige ontwikkeling.

Recente experimenten in het Onderste bos hebben aangetoond dat het Veldbies-beukenbos hier door kap van het aanwezige fijnsparbos en verwijdering van de strooisellaag op zeer korte termijn te herstellen is.

5. Kwaliteitseisen omgeving

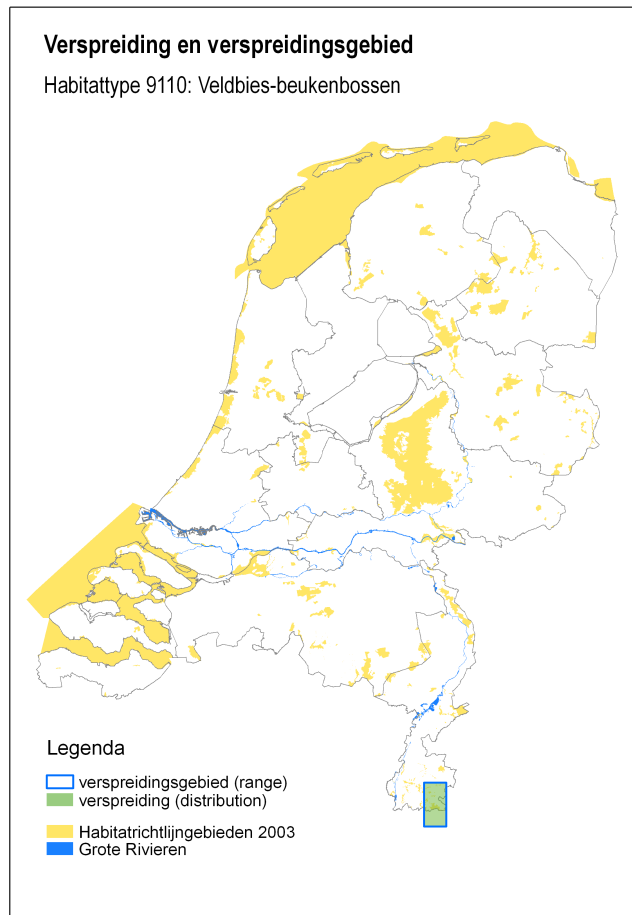
Gevoeligheid voor stikstofdepositie: gevoelig.

In ons land voldoen alleen de hoogst gelegen delen van het land in het uiterste zuidoosten van Zuid-Limburg aan de ecologische eisen van een koel en vochtig klimaat. Het habitatype vertoont voorkeur voor hoogten boven 150 m NAP. Op noordhellingen kan de gemeenschap ook wat lager voorkomen. De bodem bestaat uit vuursteeneluvium, een uiterst voedselarm en zuur vuursteenrijk substraat dat is ontstaan door de verwerking van kalksteenpakketten.

¹ Ca = constante soort goede abiotische toestand; Cb = constante soort goede biotische structuur; Cab = constante soort goede abiotische toestand en goede biotische structuur; K = karakteristieke soort; E = exclusieve soort

6. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het habitatype wordt alleen aangetroffen in een klein gebied in het zuidoosten van Limburg, in de omgeving van Vaals.

7. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: Zowel in areaal als oppervlakte is het habitatype in de loop van de 20^e eeuw min of meer stabiel gebleven. In de laatste decennia is mogelijk sprake van enige toename als gevolg van opslag van beuken in de bossen na beëindiging van de hakhoutcultuur.

Recente ontwikkelingen: Over de periode 1994-2004 zijn geen wezenlijke veranderingen opgetreden. De eerder genoemde opslag van beuken lijkt wel door te zetten en daarvan zal het habitatype mogelijk weten te profiteren.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig
Het verspreidingsbeeld van het habitatype is al zeer lange tijd stabiel.

Beoordelingsaspect oppervlakte: gunstig
De oppervlakte is de laatste decennia stabiel tot iets toegenomen.

Beoordelingsaspect kwaliteit: matig ongunstig

1. Typische soorten: Er zijn geen aanwijzingen dat de soortensamenstelling van de veldbies-beukenbossen van dit habitatype in de afgelopen decennia is veranderd.

2. Structuur en functie: Voor het behoud van het habitatype zijn de ecologische condities voldoende. De structuur van de huidige veldbies-beukenbossen is echter zeer monotoon, doordat alle bomen in eenzelfde periode zijn aangeplant.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

Voor het behoud van het type is het zaak om de aanwezige boscomplexen zoveel mogelijk aaneengesloten te houden om storende invloeden vanuit het cultuurland te voorkomen.

Landelijke doelstelling

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling Als uitgangssituatie (referentie) voor een gunstige staat van instandhouding geldt de huidige verspreiding, oppervlakte en soortensamenstelling. Wel is een afwisselendere structuur met meer open plekken gewenst, met een afwisselende leeftijdsopbouw en geleidelijk verlopende bosranden.

De in 2007 aan de Europese Commissie gerapporteerde referentiewaarde voor verspreidingsgebied is gelijk aan huidig en voor oppervlak is eveneens gelijk aan huidig.

Oordeel: matig ongunstig

Aspect	1994	2004	2007
Verspreiding	Gunstig	Gunstig	Gunstig
Oppervlakte	Gunstig	Gunstig	Gunstig
Kwaliteit	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig
Toekomstperspectief	Gunstig	Gunstig	Gunstig
Beoordeling Svl	Matig ongunstig	Matig ongunstig	Matig ongunstig

8. Bronnen

- Werf, S. van der, 1991. Natuurbeheer in Nederland 5. Bosgemeenschappen. Pudoc, Wageningen.
- Bijlsma, R.J., 2007. Verhoogde natuurwaarde door natuurlijke bosontwikkeling. Een bryologische studie in bosreservaat Kerpenbos, Gemeente Vaals (Zuid-Limburg). NHM 96(11): 289-298.